

**TASHKENT STATE
UNIVERSITY OF ECONOMICS**

VOLUME 7 / 2024

LABOR ECONOMICS

MEHNAT IQTISODIYOTI VA INSON KAPITALI

ilmiy elektron jurnali

**LABOR ECONOMICS AND
HUMAN CAPITAL**

scientific electronic journal

2025-yil 4-son

Volume 4, Issue 4, 2025

**MEHNAT IQTISODIYOTI
VA INSON KAPITALI**
ISSN: 3030-3117

LABORECONOMICS.UZ

MEHNAT IQTISODIYOTI VA INSON KAPITALI

No 4-2025

**ЭКОНОМИКА ТРУДА И ЧЕЛОВЕЧЕСКИЙ
КАПИТАЛ**

LABOR ECONOMICS AND HUMAN CAPITAL

“Mehnat iqtisodiyoti va inson kapitali” ilmiy elektron jurnali O'zbekiston Respublikasi Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasi (OAK) rayosatining 2023-yil 3-iyundagi 328/3-sonli qarori bilan ro'yxatga olingan.

Muassis: “Mehnat iqtisodiyoti va inson kapitali” ilmiy maktabi.

Tahririyat manzili:

100066, Toshkent shahri, Islom Karimov ko'chasi, 49 uy

Elektron manzil: ilmiymaktab@gmail.com

Jurnal web-sayti: www.laboreconomics.uz

Bog'lanish uchun telefonlar:

+998998818698

Tahririyat Kengashi raisi:
(Chairman of the Editorial Board)

Abduraxmanov Qalandar Xodjayevich, O'zFA akademigi

Tahririyat Kengashi a'zolari:
(Members of the Editorial Board)

Sharipov Kongratboy Avezimbetovich, t.f.d., prof.
Yusupov Axmadbek Tadiyevich, i.f.d., prof.
Raifkov Kudratilla Mirsagatovich, i.f.d., prof.
Xalmuradov Rustam Ibragimovich, i.f.d., prof.
Umurzakov Baxodir Xamidovich, i.f.d., prof.
Nazarov Sharofiddin Xakimovich, i.f.d., prof.
Jumayev Nodir Xasiyatovich, i.f.d., prof.
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, i.f.d., prof.
Zokirova Nodira Kalandarovna, i.f.d., prof.
Xudoyberdiyev Zayniddin Yavkachevich, i.f.d., prof.
Muxiddinov Erkin Madorbekovich, i.f.f.d., (PhD)
Xolmuxammedov Muhsinjon Murodullayevich, i.f.n., dots.
G'oyipnazarov Sanjar Baxodirovich, i.f.d., prof.
Irmatova Aziza Baxramovna, i.f.d., prof.
Shakarov Zafar Gafarovich, i.f.f.d., (PhD)

Jamoatchilik Kengashi a'zolari:
(Community Council members)

Bred Bodenxauzen (AQSh)
Jon Ankor (Buyuk Britaniya)
Odegov Yuriy Gennadevich (Rossiya Federatsiyasi)
Xeynz Miller (AQSh)
Sung Dong Ki (Koreya Respublikasi)
Masato Xivatari (Yaponiya)
Gerxard Feldmayer (Germaniya)
Eko Shri Margianti (Indoneziya)
Ahmed Mohamed Aziz Ismoil (Misr)
Rohana Ngah (Malayziya)
Sharifah Zanniyerah (Malayziya)
Teguh Dartanto (Indoneziya)
Nur Azlinna (Saudiya Arabistoni)
Muhammed Xoliq (Pokiston)
Alisher Dedaxonov (Toshkent)

Mas'ul muharrir (Editor-in-Chief): G'oyipnazarov Sanjar Baxodirovich

Ijrochi muharrir (Executive Editor): Iskandarova Dilafruz Ikrom qizi

Veb-administrator (Web admin): Mamatxo'jayev Otabek

MUNDARIJA (CONTENTS)**MEHNAT BOZORI VA MEHNAT MUNOSABATLARI**

S.B.G'oyipnazarov	<i>Ish bilan bandlik sifatini oshirishning ijtimoiy-iqtisodiy omillari va rivojlanish yo'nalishlari</i>	6-17
S.P.Qurbonov	<i>Ish bilan unumli bandlik darajasini baholashda institutsional, inklyuzivlik va hududiy xususiyatlar</i>	18-29
Z.Y.Juliyev	<i>Preparing Uzbekistan's labour force for WTO integration: risks and policy directions</i>	30-40
Sh.Sh.Iskandarov	<i>Aholi bandligini ta'minlashda oliy ta'lim xizmatlarining vazifalari</i>	41-50
M.A.Jumayeva	<i>Nogironligi bo'lgan shaxslar uchun inklyuziv tadbirkorlik bo'yicha ilmiy tadqiqotlarning bibliometrik tahlili (R dasturi asosida)</i>	51-60

INSON KAPITALI

Sh.V.G'aniyev	<i>Kredit-modul tizimini jahon tendensiyalariga tenglashtirish</i>	61-69
S.R.Xolbayeva	<i>Рост охвата высшим образованием как фактор безработицы</i>	70-82
J.B.Shaymanov B.B.Quvondiqov	<i>Inson kapitali va uning iqtisodiy rivojlanishdagi o'рни...</i>	83-91

INSON TARAQQIYOTI

N.A.Axmedova	<i>Aholi daromadlarini oziq-ovqat xavfsizligiga ta'sirining hozirgi holati tahlili</i>	92-101
A.F.Abdullayev	<i>O'zbekiston axborot-kommunikatsiya texnologiyalari sektorining rivojlanish holati: 2017-2024 yillar tahlili ...</i>	102-110
D.B.Fayziyeva	<i>Minimal ish haqi siyosatining iqtisodiy va ijtimoiy oqibatlarini</i>	111-119
J.K.Karimov	<i>Davlat iqtisodiyoti xavfsizligining tuzilmaviy komponentlarini aniqlashga yondashuvlarni ishlab chiqish</i>	120-128
J.K.Karimov	<i>Globalashuv muammolari sharoitida iqtisodiy xavfsizlik indeksini iqtisodiy va matematik modellashtirish</i>	129-139

KAMBAG'ALLIKNI QISQARTIRISH

S.S.Amirdjanova	<i>Риски и угрозы попадания в бедность среди занятого населения</i>	140-148
------------------------	---	---------

MIGRATSIYA

Z.T.Jumanova J.X.Abdikayumov	<i>Iqtisodiyotga turizmning bevosita ta'sirini tanlanma kuzatuvlar asosida statistik baholash</i>	149-159
---	---	---------

INSON RESURLARINI BOSHQARISH

M.Sh.Axmedov	<i>Korxonalarda KPI orqali ishchilarni rag'batlantirish tizimini takomillashtirish masalalari</i>	160-170
K.A.Ibroximova I.A.Imomov	<i>Mechanisms for improving personnel management in enterprises to enhance financial sustainability</i>	171-183
J.R.Mansurov	<i>Turistik korxonalarda HR texnologiyalarini joriy etishning samaradorlik ko'rsatkichlari</i>	184-194
M.G'.Qaxramonova	<i>Kadrlar qo'nimsizligi darajasini pasaytirishda xorijiy kompaniyalar tajribalaridan O'zbekiston mehnat bozorida foydalanish imkoniyatlari</i>	195-206

TADBIRKORLIKNI RIVOJLANTIRISH

T.Djurayev	<i>Моделирование прогнозирования развития агропромышленного комплекса</i>	207-216
J.I.Islomov	<i>Raqamli iqtisodiyot sharoitida buxgalteriya hisobini yuritishning yangi yondashuvlari</i>	217-226
N.O.Jumaniyazov S.J.Xudayorova	<i>Xorazm viloyati iqtisodiyotini barqaror rivojlantirishda sanoat tarkibiy o'zgarishlarini takomillashtirishning ustuvor yo'nalishlari</i>	227-237
N.O.Jumaniyazov N.Z.Matmuratova	<i>Xorazm viloyati iqtisodiyotini barqaror rivojlantirishda sanoat tarkibiy o'zgarishlarini takomillashtirish strategiyasi</i>	238-247
N.O.Jumaniyazov	<i>Xorazm viloyati iqtisodiyotini barqaror rivojlantirishda sanoat tarkibiy o'zgarishlarini takomillashtirish yo'llari</i>	248-258
U.U.Raxmatullayev	<i>Kichik biznesni eksport salohiyatini oshirish obyektiv zarurati</i>	259-267
T.M.Urakov	<i>O'zbekiston Respublikasi yashil iqtisodiyotda milliy shaffoflik tizimi</i>	268-275

A.A.Shomirov	<i>Iqtisodiyotga qimmatli qog'ozlar bozori orqali portfel investisiyalar jalb qilishning obyektiv zarurligi.....</i>	276-285
A.A.Abduqahorov	<i>Kichik va o'rta biznes subyektlari eksport salohiyatini oshirishda kichik sanoat zonalarining o'rni</i>	286-295

MEHNAT IQTISODIYOTI VA INSON KAPITALI

ISSN: 3030-3117

<https://laboreconomics.uz/>

IQTISODIYOTGA TURIZMNING BEVOSITA TA'SIRINI TANLANMA KUZATUVLAR ASOSIDA STATISTIK BAHOLASH

Jumanova Zilola Tuychiyevna

TDIU, Ekonometrika kafedrasi dotsent v.b (PhD)

jumanovazilola247@gmail.com

Abdikayumov Jumarasul Xamzaali o'g'li

TDIU, Menejment fakulteti,

Jahon iqtisodiyoti va xalqaro iqtisodiy munosabatlar yo'nalishi

2 kurs talabasi

Annotatsiya. Ushbu maqolada O'zbekistonda turizm sohasining iqtisodiyotga bevosita ta'siri tanlanma kuzatuvlar asosida statistik baholangan. So'rovnoma orqali yig'ilgan ma'lumotlar tahlil qilinib, turizmni rivojlantirishdagi imtiyozlar, raqamli texnologiyalarning ahamiyati, moliyalashtirish tizimi, turistlarni jalb qilishdagi muammolar va ichki turizmni rivojlantirish choralari ko'rib chiqilgan. Tadqiqot natijalariga asoslanib, turizm sohasidagi kamchiliklar aniqlanib, ularni bartaraf etish bo'yicha takliflar ishlab chiqilgan.

Kalit so'zlar: turizm, iqtisodiyot, statistik baholash, so'rovnoma, raqamli texnologiyalar, ichki turizm, logistika, subsidiyalar, turistik infratuzilma.

СТАТИСТИЧЕСКАЯ ОЦЕНКА ПРЯМОГО ВОЗДЕЙСТВИЯ ТУРИЗМА НА ЭКОНОМИКУ НА ОСНОВЕ ОТДЕЛЬНЫХ НАБЛЮДЕНИЙ

Джуманова Зилола Туйчиевна

ТГЭУ, (PhD), и.о. доцент кафедры Эконометрики

Абдикаюмов Джумарасул Хамзаали угли

ТГЭУ, студент 2-го курса по специальности Мировой экономики и

международных экономических отношений

Аннотация. В данной статье на основе выборочных наблюдений проведена статистическая оценка прямого влияния сферы туризма на экономику Узбекистана. Проанализированы данные, собранные посредством опроса, рассмотрены льготы для развития туризма, важность цифровых технологий, система финансирования, проблемы привлечения туристов и меры по развитию внутреннего туризма. На основе результатов исследования выявлены недостатки в сфере туризма и разработаны предложения по их устранению.

Ключевые слова: туризм, экономика, статистическая оценка, опрос, цифровые технологии, внутренний туризм, логистика, субсидии, туристическая инфраструктура.

STATISTICAL ASSESSMENT OF THE DIRECT IMPACT OF TOURISM ON THE ECONOMY BASED ON SELECTED OBSERVATIONS

Jumanova Zilola Tuychiyevna

TSUE, (PhD), Acting associate Professor of the
Department of Econometrics

Abdikayumov Jumarasul Khamzaali ugli

TSUE, Faculty of Management,
2nd year student of the Department of World Economy
and International Economic Relations

Abstract. This article provides a statistical assessment of the direct impact of the tourism sector on the economy of Uzbekistan based on selective observations. The data collected through a survey were analyzed, examining the benefits for tourism development, the importance of digital technologies, the financing system, problems in attracting tourists, and measures to develop domestic tourism. Based on the research results, shortcomings in the tourism sector were identified, and proposals for their elimination were developed.

Keywords: tourism, economy, statistical assessment, survey, digital technologies, domestic tourism, logistics, subsidies, tourism infrastructure.

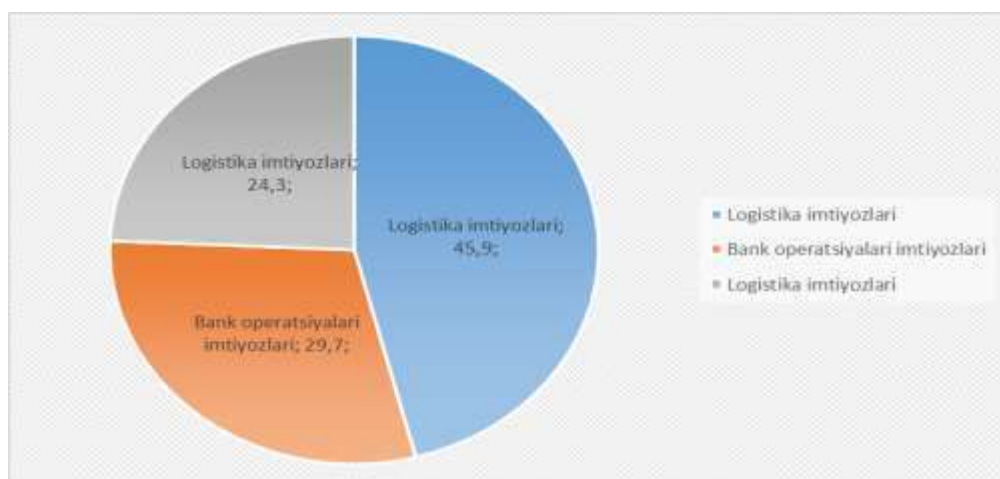
Kirish

Turizm sohasi respublikaning tez rivojlanayotgan sohalaridan biriga aylanishi, yillik turistlar sonining olti milliondan oshganligi, turizm tushumlarining bir milliard AQSh dollariga yetishi bu sohada to'g'ri islohot amalga oshirilganligi bilan belgilanadi. 2020-yilda boshlangan pandemiya esa keskin ravishda turistlar oqimi va tushumiga jiddiy ta'sir o'tkazdi.

Turizm rivojlanishiniing boshqa sohalarga ta'siri doimo ilmiy tadqiqotchilarni qiziqtirib kelgan (Izboun, N. 2014; Byrd, E., Bosley, H., & Dronberger, M. 2009).

Ilmiy tadqiqot doirasida, turizmning iqtisodiyotdagi o'rnini statistik baholash uchun so'rovnoma tashkil qilindi. So'rovnoma o'nta savoldan iborat bo'lib, barcha respondentlar turoperator va turfirma vakillaridir. So'rovnoma natijasida iqtisodiyotda turizm o'rnini statistik baholash uchun zarur ma'lumotlar jamlandi va ilmiy xulosa hamda takliflar shakllantirildi. So'rovnoma 2023-yil iyul-iyun oylarida o'tkazildi. So'rovnomada 120 dan ortiq respondentlar ishtirok etdi.

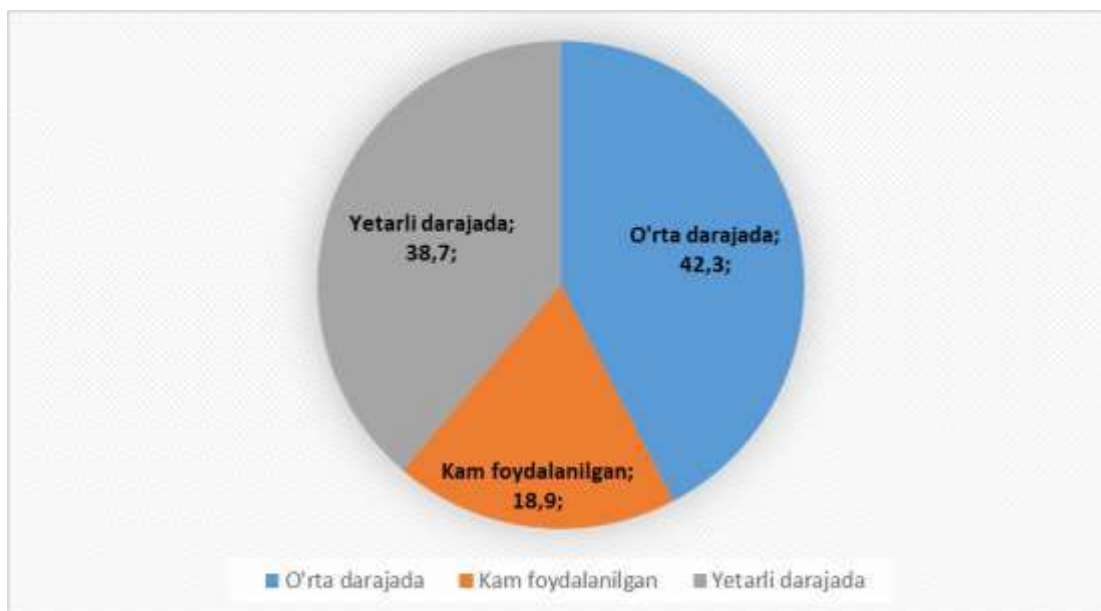
Birinchi savol “Turizmni rivojlantirish uchun qanday imtiyozlarni oshirish lozim deb bilasiz?” tarzida berildi. Mazkur holda respondentlarning 51 tasi, 45,9 % turizmni rivojlantirishda logistika imtiyozlarini kengaytirishni, qo'llab-quvvatlashini bildirgan.

1-rasm. So'rovnoma birinchi javobining diagrammasi²⁶

Keyingi paytlarda har bir sohada raqamli texnologiyalarni rivojlantirish dolzarb muammoga aylangan. Ayniqsa, Pandemiya-2019 paytida raqamli texnologiyalar sohaning saqlab qolinishi uchun eng muhim vosita hisoblandi. Raqamli texnologiyalar turizm sohasida qo'llanishi natijasida, turistlarni jalb qilish, ularga xizmatlarni sifatli va qulay yetkazish osonlashib bormoqda. Har bir turfirmalar raqamli texnologiyalarni qancha ko'p qo'llasa, shuncha turizm kengayishi aniqlandi.

Bu jarayonni inobatga olgan holda ikkinchi savol “Turizm faoliyatingizda raqamli texnologiyalardan qanday foydalanasiz?”, deb tuzildi. Ushbu savolga 42,3 foiz respondentlar, ya'ni turfirma egalari o'rta darajada foydalanishi ifodalashgan.

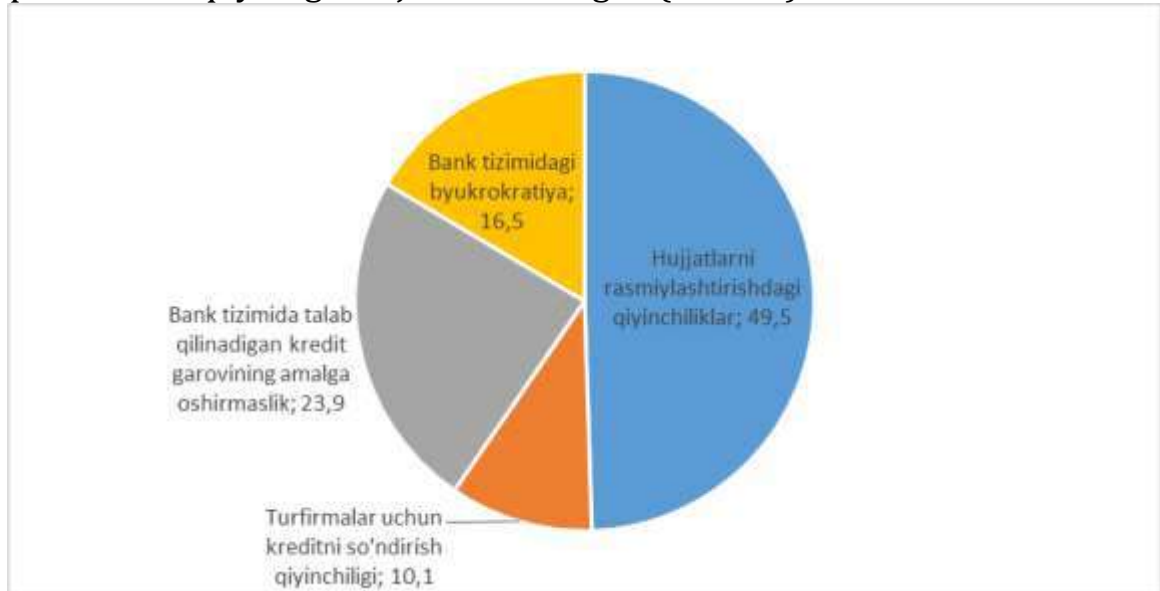

2-rasm. So'rovnoma ikkinchi savol natijasining diagrammasi²⁷

²⁶ Muallif tomonidan ishlab chiqilgan.

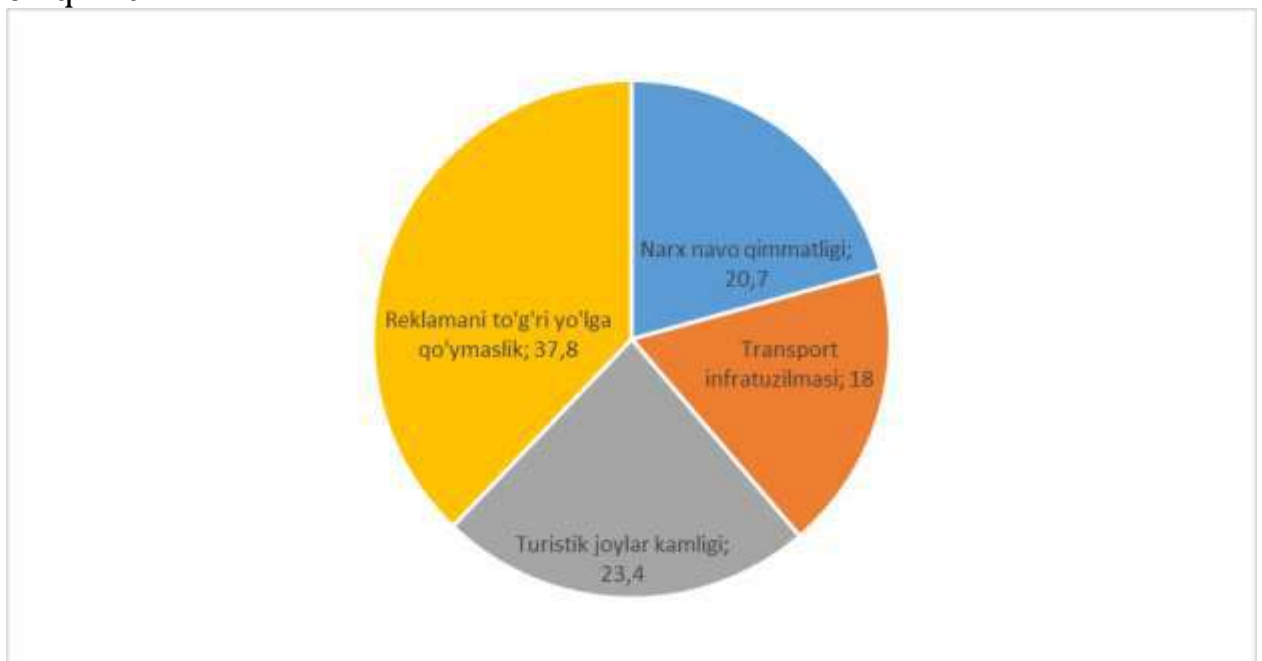
²⁷ Muallif tomonidan ishlab chiqilgan.

Turizmni iqtisodiyotdagi o‘rnini oshirishda turistlar bilan faoliyat olib boruvchi soha uchun moliyalashtirish, subsidiyalash va kreditlarni tez olishlari uchun maxsus tizim bo‘lishi kerak. Ushbu tizim moliyaviy muammolar oldini olinishiga asosiy dastak vazifasini bajaradi. Ushbu savolga bog‘liq javobga respondentlar quyidagicha javob berishgan (3-rasm).

3-rasm. So‘rovnoma uchinchi savol natijasining diagrammasi²⁸

Turistlarni jalb qilishda ayrim qiyinchiliklar va muammolarni aniqlash, bu borada yetarli hamda ishonchli ma’lumotlarni olish uchun savol ishlab chiqilindi.

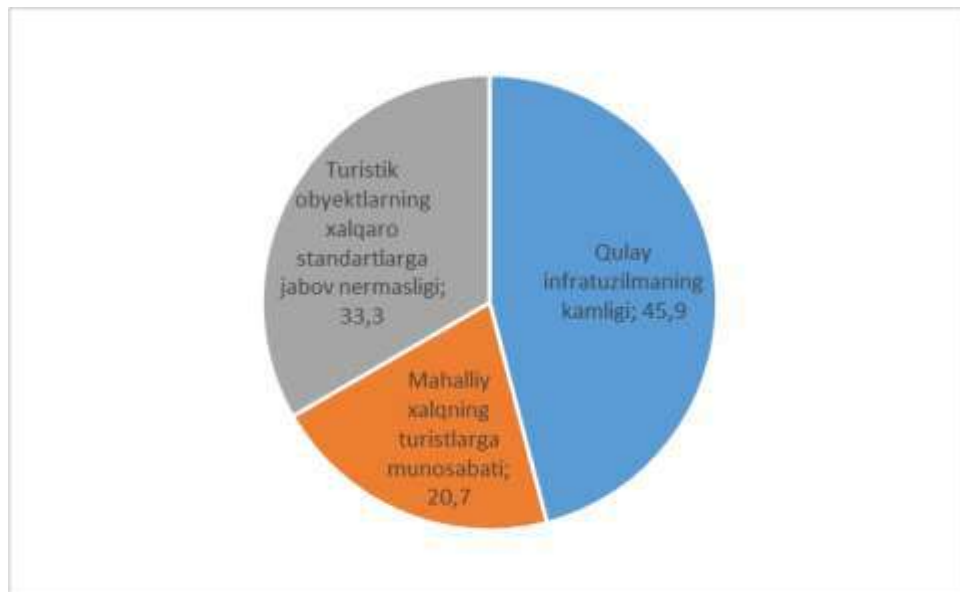
4-rasm. So‘rovnoma to‘rtinchi savol natijasining diagrammasi²⁹

²⁸ Muallif tomonidan ishlab chiqilgan.

²⁹ Muallif tomonidan ishlab chiqilgan.

37.8 foiz respondentlar reklamani to‘g‘ri yo‘lga qo‘ymaslikni turistlarni jalb qilishdagi asosiy muammo, deb baholashgan.

Savolnoma orqali respondentlarning 33.3 %i turistlar ko‘proq turistik obyektlarning xalqaro standartlarga javob bermasligini bildirishgan.

5-rasm. So‘rovnoma beshinchi savol natijasining diagrammasi³⁰

Turistik obyektlarning xalqaro standartlarga javob berishi tur mahsulotlarning brend darajasiga yetishi bilan belgilanadi.

6-rasm. So‘rovnoma oltinchi savol natijasining diagrammasi³¹

Mazkur so‘rovnoma turizmni iqtisodiyotdagi o‘rnini baholash uchun ishlab chiqilgan bo‘lib, uning har chorakda amalga oshirilishi turizm sohasida muhim muammolar, to‘siqlar va ma’lumotlarni jamlash uchun xizmat qiladi.

³⁰ Muallif tomonidan ishlab chiqilgan.

³¹ Muallif tomonidan ishlab chiqilgan.

O‘zbekistonda ham ichki turizmni rivojlantirish borasida ko‘plab ishlar amalga oshirildi. Jumladan, O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti tomonidan³² 2021-yil 9-fevraldagi “O‘zbekiston Respublikasida ichki va ziyorat turizmini yanada rivojlantirish chora-tadbirlari to‘g‘risida” PF-6165-sonli Farmoni hamda 2022-yil 30-aprelda qabul qilingan “Ichki turizm xizmatlarini diversifikatsiya qilishga oid qo‘shimcha chora-tadbirlar to‘g‘risida”gi PQ-232-sonli qarori bilan ichki turizmni qo‘llab-quvvatlashga qaratilgan bir qancha chora-tadbirlar amalga oshirildi.

Jumladan, O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining PF-6165-sonli Farmoni bilan quyidagi imtiyoz va preferensiyalar:

a) turoperatorlar, turagentlar, shuningdek, joylashtirish vositalari uchun foyda solig‘i stavkasini belgilangan stavkaga nisbatan 50 foizga kamaytirish;

b) kamida 10 kishidan iborat xorijiy turistik guruhlar uchun O‘zbekiston Respublikasida tur tashkil etish va ularning joylashtirish vositalarida kamida besh kecha tunab qolishi sharti bilan³³ turoperatorlarning avia va temiryo‘l chiptalari bo‘yicha xarajatlarini chipta narxining 30 foizi miqdorida qisman subsidiyalash;

v) turoperatorlar, turagentlar va turizm sohasida mehmonxona xizmatlari (joylashtirish xizmatlari) ko‘rsatuvchi subyektlar bo‘yicha:

- yuridik shaxslardan olinadigan yer solig‘i va yuridik shaxslarning mol-mulkiga solinadigan soliqni to‘lashdan ozod qilish;

- ular tomonidan to‘lanadigan ijtimoiy soliqni kamaytirilgan stavkada 1 foiz miqdorida belgilash muddatlari 2021-yil 31-dekabrga qadar uzaytirildi.

Shuningdek, O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining PQ-232-sonli qarori bilan:

Mehnat jamoalarining jamoa shartnomalariga ish beruvchilar tomonidan xodimlar uchun yiliga bir marotaba mahalliy sayohatga chiqish imkonini yaratish qoidalari kiritildi;

sayohat xarajatlarining bir qismi ish beruvchilarning byudjetdan tashqari jamg‘armalari mablag‘lari va qonunchilikda taqiqlanmagan boshqa manbalar hisobidan qoplab berilishi yo‘lga qo‘yildi;

2022-yil 1-sentyabrdan boshlab O‘zbekiston Respublikasi fuqarolari (mahalliy turistlar) uchun “O‘zbekiston bo‘ylab sayohat qil!” dasturi doirasida respublika hududlari bo‘ylab ichki sayohatlarni amalga oshirish xarajatlarining bir qismini qaytarish – “Keshbek” tartibi joriy etildi;

2022-yil 1-iyuldan boshlab “Turizm mahallasi”, “Turizm qishlog‘i” yoki “Turizm ovuli” maqomi berilgan fuqarolar yig‘inlari hududlarida mehmon uylari, ovqatlanish va savdo shaxobchalari, ko‘ngilochar joylar tashkil etgan tadbirkorlar uchun 3 yil davomida aylanmadan olinadigan soliq va ijtimoiy soliq stavkasi 1 foiz miqdorida, ushbu hududlardagi yuridik shaxslarning mol-mulkiga solinadigan soliq va yuridik shaxslardan olinadigan yer solig‘i

³² https://uniwork.buxdu.uz/resurs/12225_1_8DDFD06F83BAAB5ED44BD161EA9D93DC0AD4E0C3.pdf

³³ https://uniwork.buxdu.uz/resurs/12225_1_8DDFD06F83BAAB5ED44BD161EA9D93DC0AD4E0C3.pdf

miqdorlari – mazkur soliqlar bo'yicha hisoblangan summaning 1 foizi miqdorida belgilandi;

oilaviy mehmon uylarini ta'mirlashga 100 million so'mgacha, mebel, maishiy texnika va boshqa buyumlar bilan jihozlashga 50 million so'mgacha hamda suzish havzalarini tashkil etish loyihalarni moliyalashtirish uchun tadbirkorlarga 200 million so'mgacha kreditlar berish tartibi belgilandi. Ushbu loyihalarni amalga oshirish uchun Ipoteka dasturi doirasida iqtisod qilingan mablag'lar hisobidan 100 mlrd so'm, kichik tadbirkorlik uchun ajratilgan pul mablag'lari hisobidan 50 mln dollar yo'naltirildi.

Har bir turistga sayohat xarajatlarini qaytarishda quyidagi miqdorlar qo'llaniladi:

aviaqatnov orqali borib-kelish chiptasi narxining 15 foizi, lekin 150 ming so'mdan oshmagan miqdorda;

temir yo'lda yoki avtobusda borib-kelish chiptasi narxining 15 foizi, lekin 80 ming so'mdan oshmagan miqdorda;

joylashtirish vositasida tunab qolish xarajatining 15 foizi, lekin 80 ming so'mdan oshmagan miqdorda;

teatr, muzey, sirk va badiiy galereyalarga har bir tashrif chiptasi narxining 50 foizi, lekin 20 ming so'mdan oshmagan miqdorda.

“Keshbek” tartibini joriy etish uchun respublika byudjetining qo'shimcha mablag'laridan 2023-yil 1-yanvardan boshlab jami 30 mlrd so'm, jumladan, uning 1-bosqichi uchun 10 mlrd so'm ajratish mexanizmi joriy etildi.

Shu bilan birga ichki turizmni rivojlantirish uchun mas'ul tashkilotlar belgilandi va ushbu tashkilotlarga o'z yo'nalishlari bo'yicha har yili ish beruvchilar bilan birgalikda xodimlarni respublika bo'ylab³⁴ sayohatga chiqishi uchun sayohat grafiklarini tasdiqlash hamda sayohatni amalga oshirish yuklatildi, ya'ni:

yoshlar uchun – Yoshlar ishlari agentligi, Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vazirligi va Maktabgacha va maktab ta'limi vazirligi;

mehnat va mahallalar jamoalari, faxriylar, nuroniylar va pensionerlar uchun – O'zbekiston kasaba uyushmalari Federatsiyasi hamda Kambag'allikni qisqartirish va bandlik vazirligi;

xotin-qizlar uchun – Kambag'allikni qisqartirish va bandlik vazirligi huzuridagi Oila va xotin-qizlar davlat qo'mitasi, Tibbiy-ijtimoiy xizmatlarni rivojlantirish agentligi mas'ul qilib belgilandi.

Yuqorida sanab o'tilgan chora-tadbirlarni amalga oshirish natijasida³⁵:

- 150 ming nafar qo'shimcha sayohatlar amalga oshirilishi hamda 104,3 mlrd so'mlik turizm xizmatlari aylanmasi shakllantirilishi va buning hisobiga davlat byudjetiga qo'shimcha 15,5 mlrd so'm soliq tushumlari tushishi kabi iqtisodiy o'zgarishlarga zamin yaratilgan;

³⁴ https://uniwork.buxdu.uz/resurs/12225_1_8DDFD06F83BAAB5ED44BD161EA9D93DC0AD4E0C3.pdf

³⁵ https://uniwork.buxdu.uz/resurs/12225_1_8DDFD06F83BAAB5ED44BD161EA9D93DC0AD4E0C3.pdf

- 2022-yil davomida “O‘zbekiston bo‘ylab sayohat qil” dasturi doirasida 11,435 millionta (2021-yilga nisbatan 1,9 barobar) ichki turistik sayyohatlar amalga oshirilgan. Jumladan, mehnat jamoalari sayohatlari 700,1 mingtani, ayollar daftariga kiritilgan xotin-qizlar sayohatlari 37,9 mingtani, notinch oilalar sayohatlari 1,4 mingtani, yoshlar hamda nuroniylar sayohati 588,3 mingtani hamda mahalliy aholi sayohatlari 10 mln 107,4 mingtani tashkil etgan;

- 2022-yil davomida 42,7 mingta transport xizmatlari amalga oshirilgan bo‘lib, shundan: 6,4 mingta avia qatnovlar, 1,9 mingta temir yo‘l qatnovlari, 34,3 mingtasi avtobus qatnovlarini tashkil etgan.

Yuqoridagi ishlarni amalga oshirilishiga qaramasdan, oxirgi 5 yil mobaynida O‘zbekiston Respublikasida ichki turistik sayohatlar ulushi xalqaro sayohatlar soniga nisbatan o‘rtacha 70 foizdan oshmaganini ko‘rishimiz mumkin (1-jadval).

Jadvaldagi raqamlarni tahlil qiladigan bo‘lsak, 2023-yildagi ichki turistik sayohatlar soni 2022-yilga nisbatan 1,97 baraborga oshgan bo‘lsa, xalqaro turistik sayohatlar soni 2,78 baraborga oshganligini ko‘rishimiz mumkin. Bu esa, xalqaro turizmning o‘sish sur‘atlari ichki turizmga nisbatan yuqori ekanligini anglatadi.

O‘zbekiston Respublikasi ichki turizm bozorining yanada rivojlantirishiga salbiy ta‘sir ko‘rsatayotgan bir nechta omillar mavjud.

1-jadval

O‘zbekiston Respublikasida 2020–2024-yillarda ichki va xalqaro tashrif buyuruvchilar to‘g‘risida ma‘lumot, (mingta safar)³⁶

	2020 yil	2021 yil	2022 yil	2023 yil	2024 yil
Ichki turistik safar soni	12 489,2	14 748,0	3 534,1	5 813,9	11 435,5
Kirish sayohatlari soni	5 346,2	6 748,5	1 504,1	1 881,3	5 232,8
Umumiy sayohatlar soni	17 835,4	21 496,5	5 038,2	7 695,2	16 668,3
Solishtirma nisbati	70/30	69/31	70/30	76/24	67/33

Birinchidan, ichki turizm marketingi va reklama xizmatlari yetarli darajada yo‘lga qo‘yilmagan. Oxirgi yillarda O‘zbekistonning turizm imkoniyatlari turli tillarda xorijiy davlatlarning mashhur nashrlarida faol yoritilmoqda, biroq mahalliy aholi uchun O‘zbekistonning jozibador turistik manzillari va sayohatlarni tashkil etuvchilar to‘g‘risida ma‘lumot beruvchi nashrlar yetarli emas. Ya‘ni, mahalliy aholining aksariyat qismi hududlarning qaysi hududida qanday turdagi turistik mahsulotlar borligi to‘g‘risidagi ma‘lumotlarga ega emas.

³⁶ Muallif tomonidan ishlab chiqilgan

2024-yil yakuniga qadar respublikaning turistik resurslari hamda turistik industriya obyektlari to'g'risida xabardor qilish, shuningdek, turistik bozorlarda turistik mahsulotlarni targ'ib qilish bo'yicha³⁷ faoliyatni amalga oshiruvchi 151 ta turistik axborot markazlari tashkil etilgan bo'lib, ularning aksariyati mahalliy aholi uchun qulay bo'lmagan (kiruvchi turistlar uchun qulay) manzillarda – davlat chegara punktlari, aeroportlarning ichki qismi, turizm maskanlari yoki ziyoratgohlarda joylashgan.

Ikkinchidan, mahalliy aholiga ko'rsatilayotgan ichki turizm logistika xizmatlarining noqulayligi va qimmat ekanligi. So'nggi 2 yilda Urganch-Farg'ona-Urganch, Samarqand-Namangan-Samarqand hamda Andijon-Xiva-Andijon yo'nalishlari bo'yicha doimiy temir yo'l qatnovlari hamda Xiva-Buxoro va Buxoro-Termiz avtobus qatnovlari yo'lga qo'yildi.

Biroq mavjud aviareys va temir yo'l chiptalarini xarid qilishda katta navbatlar yuzaga kelmoqda. Ayrim avia va temiryo'l yo'nalishlarida o'rinlar 5 kundan 10 kungacha oldindan band qilinganligiga guvoh bo'layapmiz. Bu esa, ko'rsatilayotgan transport xizmatlari hajmi talabga nisbatan yetarli emasligini ko'rsatadi.

Shuningdek, aksariyat aviaqatnovlar Toshkent shahri bilan bog'langan bo'lib, ayrim hududlarni bog'lovchi aviaqatnovlar, to'g'ridan to'g'ri temiryo'l va avtobus qatnovlari mavjud emas. Masalan, Qoraqalpog'iston Respublikasi va Xorazm viloyati fuqarolari uchun uzoq masofada joylashgan Surxondaryo viloyatiga (Nukus – Termiz – 989 km, Urganch – Termiz – 866 km) yoki Qoraqalpog'iston Respublikasini Farg'ona vodiysi viloyatlari bilan to'g'ridan to'g'ri bog'lovchi avia, temiryo'l va avtobus qatnovlari yo'lga qo'yilmagan.

Shu bilan birga transport qatnovlarining aksariyati hududlarning turizm markazlari yoki shaharlariga emas, balki ma'muriy markazlariga yo'naltirilgan. Masalan, Qashqadaryo viloyatida transport qatnovlari asosan Qarshi shahriga amalga oshiriladi, ammo viloyatning asosiy turistik shahri Shahrisabz shahrigacha to'g'ridan to'g'ri qatnovlar mavjud emas³⁸.

Hududlararo transport qatnovlarining yo'qligi bir vaqtning o'zida bir nechta hududlar bo'ylab ichki turistik sayohatni amalga oshiruvchilar uchun³⁹ noqulayliklarni yuzaga keltiradi. Bu esa ichki turistlarni mamlakat hududlari bo'ylab turizm sayohatlarini amalga oshirish davrini qisqa vaqt davom etishiga, shuningdek, turistlarning ichki turizm xizmatlaridan foydalanish doirasini cheklanishiga sabab bo'lmoqda.

Uchinchidan, turistlarning sayohatlarni mustaqil amalga oshirishlariga ko'maklashuvchi zamonaviy va foydalanish qulay bo'lgan dasturiy ta'minotlar yetarli emas. Ko'plab sayyohlar shaharlar bo'ylab turizmni mustaqil tashkil qila olmaydi hamda ko'rsatilayotgan turizm xizmatlaridan to'laqonli foydalana olishmaydi.

³⁷ https://uniwork.buxdu.uz/resurs/12225_1_8DDFD06F83BAAB5ED44BD161EA9D93DC0AD4E0C3.pdf

³⁸ https://uniwork.buxdu.uz/resurs/12225_1_8DDFD06F83BAAB5ED44BD161EA9D93DC0AD4E0C3.pdf

³⁹ https://uniwork.buxdu.uz/resurs/12225_1_8DDFD06F83BAAB5ED44BD161EA9D93DC0AD4E0C3.pdf

Respublikadagi barcha turoperatorlar tomonidan yaratilgan turistik mahsulotlar to'g'risida axborot beruvchi, turistik yo'nalishlarni mustaqil belgilash imkonini beruvchi dasturiy ta'minotlar mavjud emas. Shuningdek, joylashtirish vositalariga masofadan turib onlayn buyurtma berish imkonini beruvchi mavjud dasturiy ta'minotlarda narxi arzon bo'lgan xostellar va uy mehmonxonalari to'g'risida ma'lumotlar mavjud emas.

Vaholangki, so'nggi 6 yil davomida ichki turizm bozori iste'molchilari uchun arzon turar joylar yaratish bo'yicha ijobiy ishlar amalga oshirilgan. Jumladan, xostellar soni 2019-yilga nisbatan 37,2 barobarga, ularda yaratilgan o'rinlar soni esa 40,5 barobarga oshgan, 2020-yildan boshlab esa oilaviy mehmon uylarini tashkil etish va ularni faoliyatini tartibga solish jarayonlari boshlangan. Hozirga kelib oilaviy mehmon uylari soni 3202 taga va ularda yaratilgan o'rinlar soni⁴⁰ 28 073 tani tashkil etmoqda (2-jadval).

1.2-jadval

O'zbekiston Respublikasida tashkil etilgan mehmonxonalar, xostellar va oilaviy mehmon uylari to'g'risida ma'lumot

Asosiy ko'rsatkich nomi		2019 yil	2020 yil	2021 yil	2022 yil	2023 yil	2024 yil
Mehmonxonalar	dona	716	777	847	927	942	935
	xona	18 051	19 162	21 790	24 286	26 455	28 628
	o'rin	35 578	38 077	42 891	47 907	51 632	55 544
Xostellar	dona	16	62	214	241	357	596
	xona	125	446	2 238	2 555	3 712	6 655
	o'rin	489	1 543	6 931	7 808	11 666	19 796
Oilaviy mehmon uylari	dona		106	886	1 386	2 458	3 202
	xona		278	2 323	3 194	8 800	11 045
	o'rin		841	7 146	11 263	21 018	28 073

Yuqoridan sanab o'tilgan kamchilik va muammolarni hal qilish uchun quyidagilarni:

– o'zbek, rus va qoraqalpoq tillarida O'zbekistonning ichki turizm imkoniyatlarini targ'ib qiluvchi maxsus nashrlar tayyorlash, ushbu nashrlarni barcha turdagi faoliyat yurituvchi subyektlarga bepul yetkazish hamda ushbu subyektlarda turizm burchaklarini tashkil etish choralari ko'rish aholi gavjum joylarida (bozorlar, yirik savdo markazlari va hokazo) doimiy faoliyat yurituvchi hamda aholi ko'p qatnashuvchi bayram tadbirlari o'tkaziladigan joylarda ko'chma turistik axborot markazlari faoliyatini yo'lga qo'yish;

turizm sohasidagi yaratilgan dasturiy ta'minotlarni yanada rivojlantirish va yangi innovatsion biznes g'oyalarni, shu jumladan, birinchi navbatda ichki turistlar uchun qulayliklar yaratishga yo'naltirilgan dasturiy ta'minotlarini yaratish xizmatlarini qisman subsidiyalash;

⁴⁰ https://uniwork.buxdu.uz/resurs/12225_1_8DDFD06F83BAAB5ED44BD161EA9D93DC0AD4E0C3.pdf

erkin sayyohlarga qulaylik yaratish, turistlarning belgilangan turizm manzillariga qulay, xavfsiz hamda yuqori sifatli servis ko'rsatilgan holda yetib borishlariga xizmat qiluvchi, turistik firmalarning avtobuslari, mikroavtobus va yengil avtomashinalari doimiy jalb etiluvchi hamda ularni belgilangan qat'iy grafik asosida harakatlanishini ta'minlovchi turistik bekatlar faoliyatini yo'lga qo'yish kabi choralarni amalga oshirish lozim bo'ladi.

Xulosa o'rnida aytadigan bo'lsak, O'zbekiston Respublikasida ichki turizmni rivojlantirish uchun birinchi navbatda aholiga respublika hududlarining turistik imkoniyatlari haqida tasavvurni paydo qilish lozim. Shuningdek, ularga ichki jamoaviy turizmni va mustaqil turizmni⁴¹ tashkil etish uchun qulay axborot-kommunikatsiya muhitini shakllantirish muhim hisoblanadi⁴².

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. Shodiev X. va Xabibullaev I. Statistika: darslik//– T.: «IQTISOD-MOLIYA», 2019.-454 b.
2. G'oyibnazarov B.K., Kolonova L. Ijtimoiy soha iqtisodiyoti. - T.: 2007.– 106b
3. A.X. Pardayev, A.N.Norchaev. Xalqaro turizm. -Darslik. – T.: TDIU, 2010 y -260 b.
4. D.M.Demioz and S.Ongan (2005), The contribution of tourism to long run Turkish economic growth, Ekonomicky Casopis, 9, pp. 880-894
5. www.stat.uz – O'zbekiston Respublikasi Milliy statistika qo'mitasi.
6. <https://uniwork.buxdu.uz/resurs>

⁴¹ https://uniwork.buxdu.uz/resurs/12225_1_8DDFD06F83BAAB5ED44BD161EA9D93DC0AD4E0C3.pdf

⁴² https://uniwork.buxdu.uz/resurs/12225_1_8DDFD06F83BAAB5ED44BD161EA9D93DC0AD4E0C3.pdf

Mehnat iqtisodiyoti va inson kapitali

+998 71 239 28 13

Tashkent, Uzbekistan

ilmiymaktab@gmail.com

www.laboreconomics.uz